

A KLÍMAVÁLTOZÁS ÁLLAT- TENYÉSZTÉSI VONATKOZÁSAI XI.

AZ ÚJ KAP II. PILLÉRE – A MEGÚJULÓ VIDÉK BEAVATKOZÁSAI,
A TMR ÉS A TEJTERMELÉST SEGÍTŐ TÁMOGATÁSOK

Szakértő
munkatársunk írása
Állattenyésztési
Teljesítményvizsgáló Kft.

A Közös Agrárpolitika (KAP) II. pilléréről szóló utolsó írásunkban előbb a vidéki települések és közösségek erősítését elősegítő, illetve a tudásátadást és innovációt szolgáló beavatkozásokról lesz szó, majd a mezőgazdasági területeken végzett

agrártevékenységek és -gyakorlatok rendszeres megfigyelésére, nyomon követésére bevezetett Területi Monitoring Rendszert (TMR) mutatjuk be. A cikket a tejtermelők számára kiírt támogatások rövid áttekintésével zárjuk.

1. Megújuló vidék

A társadalmi-vidéki fenntarthatóság elérését ösztönző, valamint a modernizációs célkitűzések megvalósításához szükséges agrártudást, innovációt és digitalizációt támogató **17 beavatkozás** a következőképpen csoportosítható: 2 a kistelepülések fejlesztését, 10 a vidékfejlesztési együttműködések és a közösségek erősítését, 4 az agrártudás gyarapítását/átadását, illetve az innovációt (az Európai Innovációs Partnerséget [EIP]), 1 pedig a LEADER-közösségi fejlesztést (stratégiák készítését és végrehajtását) támogatja. Forrásösszegük 2023 és 2027 között több mint 285 milliárd forint (365 forintos tervezési euróárfolyammal számolva 0,78 milliárd euró) lesz. E beavatkozások közül a továbbiakban kettőt emelünk ki.

A vidéki együttműködések az ágazat szereplői kooperációs és innovációs készségeinek erősítése révén kiemelkedő szerepet tölthetnek be a fenntartható agrárgazdálkodással, a felelős erőforrás-gazdálkodással, valamint a körforgásos gazdálkodásra történő áttéréssel kapcsolatos célkitűzések elérésében. Magyarország 2023–2027-es időszakra szóló KAP stratégiai tervében szereplő kooperációk egy része a gazdák által már jól ismert, bevált konstrukció (például a rövid ellátási láncok támogatása), más részük pedig olyan új vidékfejlesztési beavatkozás, melyek kialakítására az ágazati szereplők részéről merült fel igény.

Az utóbbiak közé tartozik egyebek mellett a **biomassza-alapú gazdaság fejlesztését célzó vidékfejlesztési együttműködés**. Ennek létjogosultságát az indokolja, hogy a lokális erőforrásáramokban megjelenő importanyagok és -szolgáltatások némelyikét – rendeltetésüket tekintve – ki lehet váltani helyi biomassza-alapú megoldásokkal (például ilyen jellegű energiaellátással vagy a helyben képződő melléktermékek, hulladékok szakszerű újrahasznosításával). Ezáltal elősegíthető a körforgásos bioalapú szemlélet terjedése, a projektek együttműködő felek általi közös megtervezése és összehangolt megvalósítása (nyersanyag- és igényfelmérés; kapacitás- és ellátástervezés; hosszú távú együttműködési és elszámolási szerződéses konstrukció kialakítása; beruházás), valamint a helyi közszolgáltatások terén a már bevált gyakorlatok alkalmazása.

A beavatkozás fókuszában olyan előzetes állami (agrárminisztériumi) elismeréssel rendelkező, minimum 10 évre létrejött új vagy már működő önkéntes kooperációk (konzorciumok) állnak, melyek tagjai legalább 2, egymástól független mezőgazdasági termelő, élelmiszer-feldolgozó, erdőgazdálkodó, erdőtulajdonos vagy fafeldolgozó, illetve helyi közszolgáltató. Az együttműködések keretében többek között olyan új, a korábbi gyakorlatoktól eltérő, kisléptékű megoldások valósíthatók meg, mint az egy vagy több közcélú ingatlant kiszolgáló, 0,2–1,0 MW kapacitású, biomassza-alapú fűtőművek építése/továbbfejlesztése vagy valamilyen lokális igényt kielégítő termék előállítás/szolgáltatás biztosítása eddig nem, vagy csak kevéssé használt helyi (legfeljebb 30 kilométeres körzetben elérhető) biomassza-alapanyagok igénybevételével és a rendelkezésre álló legjobb technológiák alkalmazásával. Ezáltal megszűnik az alapanyagok nagyobb távolságokról (külföldről) az adott helyre szállítása, javul a helyi erőforrások térségen belüli hasznosulása, cirkulációja,

valamint az ellátás biztonsága, a fosszilis tüzelőanyagok kiváltása révén pedig mérséklődik az üvegházhatású gázok (ÜHG-ok) és az egyéb szennyező anyagok kibocsátása.

(Természetesen ez utóbbi megállapítás csak a környezethatékony rendszerek esetén igaz, és az emissziócsökkenés mértéke a kiváltott fosszilis tüzelőanyagtól, illetve az ellátási lánc ÜHG-kibocsátásának intenzitásától függ.) El kell kerülni ugyanakkor, hogy a korábbinál intenzívebbé váló, energetikai célú mezőgazdasági termelés nagyobb mértékű ÜHG-termeléssel, talajdegradációval, valamint az élőhelyek jelentős mértékű átalakulásával járjon. A KAP stratégiai tervben a beavatkozás indikatív pénzügyi előirányzataként több mint 1,2 millió euró (365 forintos tervezési euróárfolyammal számolva több mint 465 millió forint) szerepel.

Az EIP a kutatás és a gazdálkodási gyakorlat közötti kapcsolat szorosabbá tételével, valamint a különböző szakpolitikák, eszközök és innovációs projektek összekötésével az Agrártudás-átadási és Innovációs Rendszert (Agricultural Knowledge and Innovation Systems, AKIS) támogatja. Az innovációs együttműködések keretében különféle szakmai területek képviselői (mezőgazdasági termelők, tanácsadók, kutatók, vállalkozások, helyi szervek stb.) közösen, az adott projekt céljaihoz igazított összetételben EIP operatív csoportokat alkotnak, így keresve megoldást egy-egy aktuális problémára. Az AKIS-szereplők közötti interakcióra és az ismeretek cseréjére a KAP-Hálózat szolgál platformként. **Az EIP-együttműködések előmozdító beavatkozás** a kooperációk létrejöttének ösztönzésével az ismeretek bővítését, valamint az innovatív megoldások átadását és megvalósítását szolgálja, javítva ezáltal a mezőgazdasági, az erdőgazdálkodási és az élelmiszeripari ágazatok termelékenységét, versenyképességét, illetve napjaink kihívásaival (például a változékony

piaci árakkal vagy a klímaváltozással) szembeni alkalmazkodóképességét. A KAP stratégiai tervben leírtak szerint minden operatív csoport legkevesebb 2 egymással együttműködési megállapodást kötő partnerből áll, melyek közül minimum 1 a projekt céljának megfelelő szakértelemmel rendelkezik (például mezőgazdasági termelő, élelmiszer-feldolgozó, erdőgazdálkodó stb.), és legalább 1 kutató(hely) vagy szaktanácsadó. Az innovatív projekt kialakítására és végrehajtására vonatkozó részletes tervkidolgozásban, a döntéshozatalban és az „alkotásban” a felek közösen vesznek részt a projekt teljes ideje alatt. A kötelezettségvállalás időtartama legalább 2 év, de legfeljebb 7 év. A beavatkozás a következő két célterületre irányul:

1. „zöld” innovatív megoldások operatív csoportok általi kidolgozása, értékelése, illetve rájuk vonatkozóan ajánlások megfogalmazása olyan előre definiált (talaj-, víz-, levegő- és növényvédelmi, állatjólléti stb.) témakörökben, melyek a hazai gazdálkodók főbb kihívásaiból kerülnek ki (a témakörök listája természetesen újabb szakpolitikai igények felmerülésével bővíthető);
2. olyan „alulról” induló innovációs kezdeményezések, melyek esetén a már említett szektorokban, továbbá a fogyasztói és a vidéki társadalmi kérdések megoldása érdekében végrehajtandó projektek tartalma termék-, szolgáltatás-, eljárás- vagy technológiafejlesztés, illetve

társadalmi és adaptív innováció lehet. Az operatív csoport projektje hozzájárulhat „Az európai zöld megállapodás”, valamint „A termelőtől a fogyasztóig” elnevezésű stratégia, a Biodiverzitási Stratégia és az Európai Erdészeti Stratégia céljainak (éghajlati semlegesség elérése, kémiai növényvédő és antimikrobiális szerek használatának visszafogása, állatjóllét javítása, a biológiai sokféleség és az ökoszisztéma-szolgáltatások védelme/helyreállítása, tápanyagvesztések és a műtrágyahasználat csökkentése stb.) eléréséhez. A gyakorlati szereplők projektötleteinek létrejöttét a KAP-Hálózat innovációs és digitalizációs egysége, valamint innovációs szaktanácsadók segíthetik.

A támogatható költségek magukban foglalják az operatív csoportok megalakulásának, működésének, promóciójának és kutatási tevékenységének költségeit, beleértve a csoportok saját teljesítését is. E beavatkozásnak számos kedvező eredménye lehet, ugyanakkor a termelékenység javítását célzó innovációk nem fenntartható (például fokozott inputanyag-felhasználással vagy talajszerkezetromlással járó) földhasználati formák terjedését is előidézhetik, amit a lehető leghamarabb meg kell szüntetni. A KAP stratégiai terv szerint a beavatkozás indikatív pénzügyi előirányzata meghaladja a 15,2 millió eurót (365 forintos tervezési euróárfolyammal számolva az 5,5 milliárd forintot).

2. Területi Monitoring Rendszer

A KAP-intézkedések kapcsán fontos említést tenni a **Területi Monitoring Rendszerről** (TMR-ről) is, amelyet **2023-ban kötelezően be kellett vezetni az Európai Unió tagállamaiban**. A KAP végrehajtásáért felelős hatóságok, Magyarországon az Államkincstár, a továbbiakban erre támaszkodva végzik munkájukat: az Európai Űrügynökség Kopernikusz-Sentinel műholdjai által készített, nagy felbontású multispektrális képek adatainak felhasználásával – azok begyűjtését, feldolgozását és kiértékelését követően – megfigyelik, nyomon követik, illetve értékelik a termelők mezőgazdasági gyakorlatait, tevékenységeit. Ennek célja a gazdálkodók folyamatos segítése, a KAP-támogatások iránti egységes kérelmek pontosítása, minőségük javítása, valamint ezek révén a kifizetések felgyorsítása. Az előbbieken

túl a támogatásokkal kapcsolatos jogosultsági feltételek betartása is hatékonyan ellenőrizhető a rendszerrel, így azonosíthatók a mezőgazdasági területeken a nem támogatható területi (például a mesterséges felszínborítású) elemek vagy földhasználat (különös tekintettel nem egy, hanem több növénykultúra/-keverék termesztésére a bejelentett táblákon), a túllegetetés, a mezőgazdasági terület gyomosodásának szintje, a bejelentett táblán termesztett növénykultúra stb., és ezáltal megelőzhetők az uniós szankciók.

Az Agrárminisztérium Sajtóirodájának 2023. július 10-i közleménye szerint az egységes kérelmek leadásától az addig eltelt időpontig 28 ezer termelő kapott elektronikus úton értesítést (végzést) hazánkban arról, hogy adminisztratív meg nem felelések és/vagy a műholdfelvételek által detektált eltérések (azaz potenciális meg nem felelések) vannak a 2023. évi egységes kérelmükben. A legtöbb (18 ezer) eset az első,

tehát az adminisztratív meg nem felelés kategóriájába tartozott, 12 ezernél valamilyen ellentmondást lehetett megállapítani a kérelemben foglaltak és a műholdfelvételek között, míg 8 ezer esetben nem került sor a betervezett másodvetésekre vagy agrotechnikai műveletekre. Az Államkincstár a végzést, amelyben a feltárt probléma és az elvégzendő feladat leírása egyaránt szerepelt, több alkalommal is megküldte a termelőknek, ha nem érkezett tőlük érdemi válasz az abban foglaltakra. Az eltéréseket fő szabály szerint 2023. szeptember 29-ig lehetett szankciómentesen kijavítani az egységes kérelmek kitöltési felületén, bizonyos jogcímek tekintetében azonban 9 napos határidőt írt elő a hatóság. Az Államkincstár helyszíni ellenőrzést rendel(het)et el azokban az esetekben, amikor a termelő nem pontosította kérelmét, és az időközben történt (például betakarítás okozta) változások miatt nem lehetett biztosítani a kérelmezett adatok ellenőrizhetőségét.

3. Támogatások a tejtermelők számára

2023. augusztus 31-én zárult le a régi KAP II. pillér Vidékfejlesztési Programjának (VP) keretében meghirdetett **„Mezőgazdasági termelők EU-s és nemzeti minőségrendszerhez történő csatlakozásának támogatása”** iránti kérelmek benyújtása. Az intézkedés célja a mezőgazdasági termelők versenyképességének javítása, élelmiszerlánci integrációjuk erősítése, valamint a közösségi és a hazai minőségrendszerek keretében előállított, jobb minőségű, magasabb hozzáadott értékű termékek (el)ismertebbé tétele a piacok és a vásárlók körében. A támogatás időtartama maximum 5 év (ezt a már fennálló minőségrendszerbeli tagság esetén csökkenteni kell az eltelt tagsági időszakkal); az összege pedig maximum 1 000 euró/év, amely egyösszegű átalányként kerül kifizetésre.

A hazai tejhasznú tehéntartás helyzetének javítása a 2023–2027. évekre szóló KAP stratégiai tervben foglaltaknak megfelelően több beavatkozáson keresztül, komplex módon történik. Az EU-s költségvetésből származó, **termeléshez kötött tejhasznú tehéntartási támogatás** az ágazatban tevékenykedők jövedelemhelyzetének javítását és a fenntarthatóság előmozdítását szolgálja. Ezt egészíti ki – 2024-től fokozatosan csökkenő mértékben – a nemzeti forrásból finanszírozott **tejtámogatás**.

A kettő mellett **állatjóléti támogatás** is igényelhető, amely a tejágazat szerkezetátalakítását segíti. E három támogatási elem egy olyan, kvázi biztonsági hálót alkot, amelynek köszönhetően a tejtermelés jövedelmezősége várhatóan szinten tartható az elkövetkezendő időszakban, és az ágazat – amellett, hogy képes fokozottan ellenállni a piaci és az időjárási kockázatoknak – észszerű szállítási távolságon belül továbbra is el tudja látni alapanyaggal a magyarországi tejfeldolgozást. A következőkben részletesen bemutatjuk e támogatástípusokat.

A KAP I. pillére termeléshez kötött, közvetlen jövedelemtámogatásainak keretében 2023 és 2027 között EU-s finanszírozású, **termeléshez kötött tejhasznú tehéntartási támogatásra** lehet évente pályázni olyan legalább 23 hónapos, tárgyév március 31-én a mezőgazdasági termelő gümőkór-, brucellózis- és leukózismentes tenyészetében levő, de nem aznap odakerült tejhasznú tehén/tehenek után, amely(ek) tárgyév március 31-éig legalább egyszer ellett(ek), az Egységes Nyilvántartási és Azonosítási Rendszerről (ENAR) szóló 99/2002. (XI. 5.) FVM rendelet szerint jelölve van(nak), és szerepel(nek) az ENAR-nyilvántartásban, illetve hivatalos tejtermelés-ellenőrzés alatt áll(nak). Mint azt már korábban említettük, a KAP mindkét pillérében nagy hangsúly

helyeződik a kondicionalitási előírásokra; így a gazdálkodó nem jogosult támogatásra, ha az általa folytatott állattartási gyakorlat lényegesen eltér a tejtermelő tevékenység végzéséhez szükséges engedélyben foglalt környezetvédelmi szabályoktól, és veszélyezteti a vízminőséget.

E célzott támogatást – a hazánk 2023–2027-es periódusra szóló KAP stratégiai tervében leírtak szerint – az indokolja, hogy az ágazatnak többek között olyan nehézségekkel kell szembenéznie, mint az inputárak drasztikus emelkedése, a termelési költségeken belüli magas takarmányköltség-arány, az uniós környezetvédelmi, állategészségügyi és -jólléti előírásoknak való megfelelés többletköltségei, a közösségi összetételben rendkívül alacsony felvásárlási árak, továbbá a magas önköltség miatti alacsony jövedelemtermelő képesség és a jövedelmek ingadozása. A tejhasznú tehéntartási támogatás hiányában az itt felsorolt kihívások az ágazat beszűkülését eredményezhetnék, az ország önellátását és a magyar lakosság ételmezésének biztonságát fenyegetve. **A támogatás** ezért nem az ágazat termelésének további növelését célozza, hanem **a fenntarthatóságának előmozdítását, a jövedelmezőségének stabilizálását, valamint a helyzetének és az ellenállóképességének a hosszú távú javítását.** A tejhasznú tehéntartási jogcímre nemzeti szinten rendelkezésre álló éves keretösszeg a 2023–2026. években több mint 68,27 millió euró, 2027-ben 62,99 millió euró. A fajlagos támogatás átlagértéke az első négy évben 317 euró/egyed (minimum 237,74, maximum 396,24 euró/egyed), az ötödik évben (2027-ben) 292 euró/egyed (minimum 219,35, maximum 365,59 euró/egyed).

Az I. pillérhez tartozó alapszintű jövedelemtámogatáshoz kapcsolódnak a nemzeti forrásból finanszírozott **átmeneti nemzeti támogatások** (ÁNT-ok), melyek a KAP-reform következtében egészen 2027-

ig biztosíthatók a gazdálkodók számára. Ezek igénybevételének feltételei, a kedvezményezett ágazatok köre, illetve a források elosztási aránya 2023 és 2027 között nem változik a korábbiakhoz képest, a jogcímekhez elvileg kötődő „borítéknagyságok” azonban 2024-től évi 5%-os lépcsőben csökkennek. Az ÁNT-ok közé tartozó **tejtámogatás** a termeléstől elválasztva, történelmi bázisjogosultság alapján kerül megállapításra, ezért az erre, valamint a tejhasznú tehéntartási támogatásra jogosultak köre nem mutat teljes átfedést. Az ÁNT-ok kifizethetőségét és fajlagos mértékét minden évben az adott jogcímhez kapcsolódó boríték kerete, illetve a nemzeti költségvetés aktuális helyzete határozza meg. A 2022. évi ÁNT-jogosultságok után 2023-ban először csak az anyatehéntartási jogcím került meghirdetésre, majd arra is sikerült megteremteni a feltételeket, hogy 3 600 tejtermelőnek 9,1 milliárd forint (történelmi bázis-jogosultságonként legfeljebb 5,00 forint) támogatás, hízott bika jogcímen pedig 6 000 húsmarhatartónak 1,8 milliárd forint legyen kifizethető. A bázisjogosultságok referenciaéve ezt követően az új KAP szabályai alapján kerül frissítésre.

Már a régi KAP II. pillérében is „futott” a tejágazat szerkezetátalakítását kísérő állatjólléti támogatás; az erre vonatkozó, 2016-ban megjelent felhívás 2023. április 30-án zárult le. Az ezt igénylő állattartók – állatjólléti többletvállalásaiktól függően – évente maximum 284 euró/állategység támogatásban részesülhetnek a 2023. május 1-je és 2024. december 31-e közötti időszakban. Ennek folytatásaként, 2023 tavaszán került kiírásra a VP keretében egy új, szintén **a tejágazat szerkezetátalakítását kísérő állatjólléti támogatás**, amelynek célja ugyancsak az állatok

javát szolgáló, szigorú higiéniai és takarmányozási előírások teljesítésének elősegítése, valamint az ezzel járó növekvő kiadások kompenzálása. A 2023. május 1-jétől 2024. április 30-áig, illetve 2024. május 1-jétől 2024. december 31-éig tartó gazdálkodási évekre adható, állategységenként meghatározott mértékű támogatást – amely alap- és kiegészítő részből áll – a nyilvántartási rendszerekbe bejegyzett állattartók vehetik igénybe az általuk tartott tejtermelő tehenek után. A pályázóknak különféle kötelezettségeknek kell ehhez eleget tenniük:

1. alaptámogatás esetén

- nagyobb férőhelyre, tehát kisebb állatsűrűsége vonatkozó kötelezettség: a tartási helyen négyzetméterenként legfeljebb 0,24 állategység helyezhető el;
- fokozott gondozói felügyeletre vonatkozó kötelezettség: a tejtermelő szarvasmarha naponta legalább kétszeri ellenőrzésével időben észrevehető és kezelhető számos technológiai, takarmányozási, állategészségügyi és viselkedéssel kapcsolatos probléma;
- preventív beavatkozásokra és fejési technológiára vonatkozó kötelezettség – fajspecifikus állategészségügyi problémák megelőzése, előrejelzése – csülökápolás biztosításával, a fejési szabályzat betartásával: ennek köszönhetően a tartástechnológia olyan elemeket is tartalmaz, melyek növelik az állatok jóllétét és komfortérzetét;
- takarmányozásra vonatkozó kötelezettség: a takarmánnyal és ivóvízzel kapcsolatos higiéniai követelmények betartása, rendszeres ellenőrzése, valamint megfelelő ásványianyag-ellátottság biztosítása a hiánybetegségek kialakulásának megelőzése érdekében;

2. választható előírás esetén

- természetes körülmények biztosítására vonatkozó kötelezettség (állatok szabadba való kijárásának lehetővé tétele, legeltetése).

A felhívás tervezett keretösszege 28 milliárd forint. A támogatás mértéke a vállalt kötelezettségek függvényében állategységenként elérheti akár a 284 eurónak megfelelő forintösszeget is.

A magyar gazdáknak már több éve kiszámíthatatlan gazdasági környezetben kell helytállniuk: előbb a koronavírus okozta kedvezőtlen makrogazdasági folyamatok miatt nehezedett rájuk nyomás, majd a 2021. és a 2022. évi nyári aszály, a munkaerőhiánnyal,

az ukrán-orsz háború, illetve a brüsszeli szankcióspolitikai által többszörösére emelkedett energia- és inputárakkal, valamint a vámmenteséget élvező ukrán gabona- és olajosmag-dömping régiós értékesítési árakat lenyomó hatásával kell(ett) megküzdeniük. Bár 2023. szeptember 15-én hatályát veszítette az az uniós intézkedés, amely korábban korlátozta egyes ukrán mezőgazdasági termékek tagállamok általi behozatalát, Magyarország – a hazai piaci zavarok és a tárolókapacitások lekötésének elkerülése érdekében – nemzeti hatáskörben továbbra is fenntartja, sőt szélesebb termékkörre ki is terjesztette, az importtilalmat. Nem tiltott ugyanakkor az ukrán termékek tranzitja, így az európai piacra nagy mennyiségben exportált ukrán mezőgazdasági termékek (a gabonaféléken és az olajos magvakon túl például a baromfi, a tojás vagy a méz) kiszorít-(hat)ják hagyományos piacairól a magyar árukat. E helyzetet idén még a párizsi jegyzési árak és a gabonakereskedelem szereplői által meghirdetett felvásárlási árak közötti nagy árkülönbség is tetézi. Mindezek miatt az állattenyésztők is súlyos kihívásokkal szembesültek/szembesülnek, melyekre, ahogy korábban, úgy ma sem lehet sikeresen felkészülni. A magyar termelők versenyben maradásához ezért elkerülhetetlenné vált az „előremenekülés”: a jelen kedvezőtlen gazdasági környezetben egyrészt szemléletváltásra, másrészt hatékonyságnövelő fejlesztések végrehajtására, a telepek termelési szerkezetének átalakítására és csúcstechnológiák alkalmazására van szükség. Ezek megvalósítását az új KAP is ösztönzi; az igényelhető támogatások nemcsak a beavatkozások végrehajtásához járulnak hozzá, de az ezzel járó termelés-csökkenést is kompenzálják. Segítségükkel várhatóan nőni fog a magyar mezőgazdaság versenyképessége, erőforrás-hatékonysága, valamint a külső gazdasági sokkhatásokkal és a természeti tényezőkkel szembeni ellenállósága.

